

Sosyal Bilgiler Eğitimi Alanındaki Tezlerin Değerlendirilmesi

Evaluation of Theses in the Field Of Social Studies Education in Turkey

Bülent Tarman, İsmail Acun ve Züleyha Yüksel
Selçuk Üniversitesi, Uşak Üniversitesi, Selçuk Üniversitesi

Özet

Araştırmanın amacı, Türkiye'deki Sosyal Bilgiler eğitimi alanındaki yüksek lisans ve doktora tezlerinin birbirlerine etkilerini, benzer konular üzerine çalışma yapan araştırmacıların yapılmış diğer araştırmalardan ne kadar haberdar olduklarını ve araştırmacıların farkındalık düzeyleri ile birlikte tezlerin genel amaçlarını tespit etmektir. Bu tezler araştırılırken bilgisayar destekli tarama yöntemi kullanılmıştır. Tezlere İnternet'ten Yüksek Öğretim Kurulu'nun (YÖK) "Ulusal Tez Merkezi" sitesi taranarak ulaşılmıştır. Bunun yanında üniversitelerin kütüphanelerinin internet sitesi aracılığı ile sunduğu online veri tabanlarından ve bizzat kütüphanelere gidilerek toplanılmıştır. Tarama ve içerik analizi yöntemi ile toplam 294 yüksek lisans ve 41 doktora tez çalışması ağırlıklı oldukları konulara, yapılış yıllarına, üniversitelere ve hangi araştırma tekniğini kullandığına göre gruplandırılarak incelenmiştir. 294 tez arasından Sosyal Bilgiler programı konusu ile ilgili 35 tez tespit edilmiş, Sosyal Bilgiler dersinin öğrenci başarısı üzerindeki etkisi konusuyla da 30 tez bulunmuştur. Yapılan araştırmanın sonucunda Sosyal Bilgiler tezlerinin konularının genel bir çerçeve içinde kaldığı ve nadir olarak bu çerçeveden çıktığı görülmüştür.

Bu araştırma ile elde edilen sonuçlardan hareketle, Sosyal Bilgiler alanında farklı düşünme yolları ve araştırma konuları üzerinde durularak alanın geliştirilmesi ve araştırmacıları daha özgün konulara yönlendirilmesinin gerekliliği ortaya konulmuştur. Benzer çalışmalar ile oluşacak yığılmaların önlenmesi ve insan kaynaklarının daha etkili ve verimli yönlendirilebilmesi açısından da bu çalışma oldukça önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler; Yüksek Lisans; Doktora; Araştırma

Abstract

The purpose of this study is to analyze theses in the field of social studies education, and understand certain issues rose through these studies, and determine the awareness level of researchers in Turkey. The theses are examined through computer-based screening system to collect the data. "National Thesis Center" website of Council of Higher Education (CHE) is used for this purpose. Besides, the

data is collected through the online database system of several university libraries. This is a mixed qualitative and quantitative research study. This study is conducted by scanning and doing content analysis of 294 masters' and 41 doctoral theses. These theses were grouped in terms of what research methods used in these studies; which year the studies are completed, and what universities the studies are carried out. Among the total number of 294 Social Studies master's theses, 33 of them are about the curriculum while 27 of them are on the student achievement in Social Studies. Examination of these theses shows that the topics of the theses fall within a certain framework of Social Studies. There have rarely seen topics selected to study out of this framework. The results stemming from this research also reveal that different ways of thinking in the field of Social Studies is necessary for development of the field. Therefore, this study has an important role to prevent the accumulation of similar studies in the field by providing guidance to researchers and their academic advisors so that they can generate more effective and efficient human resources in Social Studies.

Key Words: Social Studies; Research; Theses; Turkey

I. GİRİŞ

Sosyal Bilgiler insanların geçmişi, bugünü ve geleceği ile bağ kurmalarını sağlayan bir disiplindir. Bu bağı kurarken aynı zamanda bireyin çevresi ile etkileşimine ve vatandaşlık özelliklerine sahip olmasına da katkıda bulunur. Birey olmasının yanında toplumun bir parçası olmasına da yardımcı olur (Öztürk, 2006). Birçok araştırmacıya göre; Sosyal Bilgiler, bireyin hayatta karşısına çıkacak olan sorunlarla mücadeleyi bunlara uygun cevap verebilmeyi, nasıl ders alması gerektiğini ve sorumluluklarını hatırlatır (Öztürk, 2006; Wiles & Bondi, 1993; Sönmez 1998; Savaş, 1999). Sosyal Bilgiler programı çağın gereklerine uygun ve güncel hazırlanmalıdır. Bunun sonucu olarak da öğrenciler bu programı kolaylıkla hayatlarına ve çevrelerine uygulayabilmeli ve Sosyal Bilgiler Programı öğrencilere gerekli becerileri kazandırabilmelidir (Paykoç, 1991; Öztürk, 2006; Sönmez 1998; Wiles & Bondi, 1993; Savaş, 1999).

Türk eğitim sistemi gerek farklı politikaların uygulanması sonucu, gerekse hızla ilerleyen zamana ayak uydurma gereksiniminden dolayı sıklıkla değişmektedir ve bu durumdan da en çok öğretmenler ve öğrenciler etkilenmektedir (Oruç & Ulusoy, 2008). Bu durum da eğitim politikalarını belirlerken yüksek lisans ve doktora tezlerinin önemini bir yol haritası olabilmesi hasebiyle arttırmaktadır.

Sosyal Bilgiler dersi 1968-1969 öğretim yılında bütün ilkokullara, 1970-1971 öğretim yılında da deneme niteliğinde ortaokullara resmen girmiştir. İlk zamanlarda bu dersin niteliğinin tam olarak kavranmadığı durumlar olmuştur. Bu sebeple değişik anlayışlar oluşmuş, bazıları Sosyal Bilgileri yalnızca yurttaşlık bilgileri olarak algılamış bazıları Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık bilgisinin birleştirilmesi olarak düşünmüş kimileri de yanlış bir yargı ile insan topluluklarının organizasyonuna ait bilgiler olarak kabul etmiştir (Gündem,1995:23).

Sosyal Bilgilerin bilim olarak kabul edilmesiyle eğitim sistemindeki yeri daha çok artmıştır. Öğrencilerin özellikle Sosyal Bilgiler dersine karşı ilgi ve

alakaları da artmıştır (Öztürk, 2006; Sönmez, 1998). Bu bilimle öğrenciler Milli devlet ve Milli coğrafya bilincini öğrenmişler, aynı zamanda soyut kavramlar somutlaştırılarak öğrencilerin anlaması kolaylaştırılmıştır.

II. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmanın en önemli amacı, Sosyal Bilgiler alanında yapılmış olan yüksek lisans ve doktora tezlerinin analizini yaparak bundan sonra yapılacak çalışmalara yeni bir bakış açısı getirebilmek ve farklı fikirler üreterek Sosyal Bilgiler Eğitimine katkı sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda incelenen tezler ağırlıklı oldukları konulara, yapılış yıllarına, üniversitelere ve hangi araştırma tekniğini kullandığına göre gruplandırılarak içerik analizi yöntemi ile analiz edilmişlerdir.

Araştırmada tarama ve içerik analizi yöntemi ile toplam 294 yüksek lisans ve 41 doktora tez çalışması incelenmiştir. Bu araştırma ile elde edilen sonuçlardan hareketle, Sosyal Bilgiler alanında farklı düşünme yolları ve araştırma konuları üzerinde durularak alanın geliştirilmesi ve araştırmacıları daha özgün konulara yönlendirilmesinin gerekliliği ortaya konulmuştur.

III. TÜRKİYE'DE SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ LİSANSÜSTÜ TEZLERİ

Türkiye'de Sosyal Bilgiler Eğitimi lisansüstü tezlerini incelemeye yönelik şimdiye kadar çok az sayıda çalışma yapıldığı belirlenmiş ve şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Bu alanda karşımıza çıkan ilk eserlerden biri Oruç ve Ulusoy (2008) tarafından 2000-2007 yılları arasındaki tez çalışmalarını konu edinen çalışmadır. Bu araştırma ile yazarlar; 2000-2007 yılları arasını kapsayan Sosyal Bilgiler Eğitimi ile ilgili yayınlanan tezlerde eksik araştırma yöntemleri kullanıldığını ve tez konularının seçiminde özgünlük sağlanmadığını ileri sürmektedirler. Bu yüzden adı geçen yıllarda yapılan yüksek lisans tezleri ile ilgili eleştiriler ve tespitlere yer verilmiştir.

Sosyal Bilgiler Eğitimi alanında araştırılmak üzere seçilen her hangi bir konunun birden fazla araştırmacı tarafından seçilerek araştırılması durumunda, yeni araştırmacıların bir önceki araştırma ile elde edilen bulguların ötesinde katkılar sağlaması beklenir. Oruç ve Ulusoy (2008) inceledikleri tezlerden hareketle aynı konuların işlendiğini ve benzer sonuçlara ulaşılan tezler olduğunu ileri sürmektedir. Ayrıca bu yazarlar konuların seçiminde ayrıntılı bir kaynak taramasına gidilmediğini de vurgulamaktadırlar (2008).

Yine Oruç ve Ulusoy'a göre (2008) tezlere işlenen konular açısından bakıldığında Sosyal Bilgiler programının, öğretim yöntem ve tekniklerinin ağırlıklı olarak işlendiği görülmektedir. Bu yorumlar 100 adet yüksek lisans tezi üzerinden yapılmaktadır. Tezlerde gereğinden fazla öznel anlatıma, yazım hatalarına, anlatım bozukluklarına rastlanıldığı ve gereksiz kaynak kullanımının görülmekte olduğu ifade edilmektedir. Tezlerin çoğunda alıntılar, dipnotlarda veya kaynakçada belirtilmediği görülmektedir. Sonuç olarak belirlenen tez konularının Sosyal

Bilgiler Eğitimine ne kadar “faydalı” olacağı yeterince düşünülmelidir; ne yazık ki mevcut durumda nelerin “faydalı” olacağı hususuna net bir cevap verilmemektedir (Oruç & Ulusoy, 2008).

Bir diğer çalışma Sönmez, Meray ve Kaymakçı (2009) tarafından yapılan ve bir bildiri olarak sunulan çalışmadır. Araştırma, vatandaşlık ile ilgili YÖK’ün Ulusal Tez Merkezi sayfasından, konuyla ilgili kelimeler girilerek bulunan tezler üzerinden yapılmıştır. Bunun yanında üniversite kütüphanelerinden ve konuyla ilgili araştırmalar yapan araştırmacılardan tezlerinin örnekleri alınarak literatür taraması tamamlanmıştır. Toplamda 27’si yüksek lisans, 3’ü doktora olmak üzere 30 teze ulaşılmıştır, Bu tezler 1997-2008 arasında yapılmıştır. 1997 ile 2004 arasında yapılan toplam 12 tez bulunmuşken, 2006’dan sonra üç yıllık zaman diliminde ise 14 tez tespit edilmiştir. Bu tezlerin dağılımı 15 üniversite arasında olmaktadır. Gazi Üniversitesi, Hacettepe ve Marmara bu dağılımda başı çekmektedir; diğer üniversiteler 1’er tez ile araştırmada yer almaktadır,

Tezler, çoğunlukla 6. ve 7. sınıf temelli konulara yönelmişlerdir. Tezlerin konu dağılımına bakılacak olursa Vatandaşlık Eğitimi amacıyla hazırlanan tezlerin çoğunun program, ders kitabı incelemesi ve öğrenci-öğretmen tutum ve davranışlarının incelendiği konuları kapsadığı görülecektir. Yöntem olarak ise betimsel yöntem çoğunluktadır.

Aksoy, Sönmez, Meray ve Kaymakçı (2009) tarafından yapılan çalışma bu alanda yapılan en güncel çalışmalardan biridir. Araştırmanın amacı, 2005 yılındaki Yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programının, Sosyal Bilgiler Eğitimi üzerine yapılan tez konularına ne kadar yansıdığını ortaya koymaktır. Bu amaçla araştırmanın giriş kısmında Sosyal Bilgiler programı ile ilgili ayrıntılı bilgi verilmektedir. Araştırmada 1998-2008 yılları arasında ki toplam 118 yüksek lisans ve doktora tezi incelenmiştir.

Tezlere konuyla ilgili çeşitli anahtar kelimeler girilerek YÖK’ün Ulusal Tez Merkezi’nden indirilerek veya kütüphaneler yoluyla ulaşılmıştır. Bunlar çeşitli başlıklar altında gruplandırılmıştır. Tezler yıllarına göre gruplandırıldığında 1998’den 2004’e kadar toplam 44 tez varken 2004’ten 2008’ kadar ise 72 tez olduğu görülmektedir. Konulara göre gruplandırılması incelendiğinde öğretim programı ve öğretim yöntemleri alanında çok fazla tez olduğu dikkat çekicidir. Sonuç olarak ise ülkemizde 2005 yılı ile değişen Sosyal Bilgiler programını konu alan tez sayısının her geçen yıl arttığıdır.

Bu alandaki kapsamlı çalışmalardan birisi de Şahin, Yıldız ve Duman’ın çalışmasıdır (2009). Araştırmanın amacı Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi ile ilgili yapılmış tezlerin bazı ölçütlere göre dağılımının değerlendirilmesidir. Yöntem olarak YÖK’ün Ulusal Tez Merkezinde vatandaşlık, insan hakları ve Sosyal Bilgiler kelimeleri girilerek 436 yüksek lisans ve 50 doktora tezine ulaşılmıştır. Bu tezler yıllarına, yapıldıkları üniversitelere, danışmanların unvanlarına göre gruplandırılmıştır. Bunun yanında yüksek lisans ve doktora tezi olmalarına, Ulusal Tez Merkezinde okuyucuya açık olup olmamalarına göre de sınıflandırılmıştır. 1990-2009 yılları arasında ki süreçteki değişim gösterilmiştir.

Yıllara göre dağılımda 90’lı yıllarda tez sayısı 1- 5 arasında değişirken 2000’li yıllardan sonra yıllık 40-60 gibi tez sayısında yüksek bir artış görülmektedir. Gazi Üniversitesi 85 teze ilk sırada yer alır; daha sonra Marmara,

Selçuk, Atatürk Üniversiteleri gelir. Tezlerin danışmanlarına göre gruplandırılmasında ise unvanları yardımcı doçent olanların çokluğu dikkatimizi çekmektedir.

YÖK'ün tez tarama sayfalarında bulunan 436 tezin 206'sı izinli, 230 tanesi ise okuyucuya kapalıdır. Konular yönünden gruplandırılmaya bakılacak olursak öğretim programı ve öğretim yöntemleri konuları alanında hazırlanan tezler çoğunluktadır. 170 tanesi öğretim programı ile ilgili 127 tanesi ise öğretim yöntemleri ile ilgilidir. Bu konuların yıllara göre dağılımlarını gösteren grafik incelendiğinde 2002'den sonra sayının arttığı görülmektedir. Sonuç olarak, yüksek lisans tezlerinin sayılarının artışının, Sosyal Bilgiler Eğitimi ile ilgilenen akademisyen sayısı ve lisansüstü programların sayısı ile yakından ilişkili olduğu anlaşılmaktadır.

Atatürkçülük, Tarih, Coğrafya ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Bibliyografyası olarak hazırlanan araştırmada (Dönmez & Oruç, 2004) Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi, Tarih, Coğrafya ve Sosyal Bilgiler öğretimi alanındaki araştırmacılara yardımcı olmak amacına yöneliktir. Bu bibliyografyanın özelliği sadece adı geçen bilim dallarının öğretimine yönelik olmasıdır. Atatürkçülük, Tarih, Coğrafya ve Sosyal Bilgiler alanındaki konuların öğretimi ve bu alandaki eğitimin nasıl yapıldığı ve nasıl yapılması gerektiğine dair eserler söz konusudur.

Bibliyografya dört ana bölümden oluşmaktadır. Bunlar: Atatürkçülük öğretimi bibliyografyası, Tarih öğretimi bibliyografyası, Coğrafya öğretimi bibliyografyası ve Sosyal Bilgiler öğretimi bibliyografyasıdır. Bu bölümler kendi içinde kitaplar, makaleler, tezler ve İnternet siteleri gibi alt başlıklara ayrılmıştır. Sıralama yapılırken yazar soyadlarına göre alfabetik olarak sıralanmıştır. Bibliyografya hazırlanırken Osmanlıca ve Türkçe kaynaklar taranmış; çok sayıda kitap, süreli yayın (dergi ve gazeteler), kongre, sempozyum, seminer, yüksek lisans ve doktora tezleri incelenmiştir. Ayrıca kitapta ABD'de son 5 yıl içinde Sosyal Bilgiler alanında yapılmış yüksek lisans ve doktora tezleri örnekleri verilmiştir.

Sosyal Bilgiler alanının ayrıldığı kısımda; 77 kitap, 136 makale, 148 yüksek lisans tezi, 10 doktora tezi, 54 İnternet sitesi ve ABD'de yapılmış yüksek lisans ve doktora tezlerinden örnekler verilmiştir.

Sonuç olarak: Atatürkçülük, Tarih, Coğrafya ve Sosyal Bilgiler öğretiminde yeni bilgiler ortaya koymaktan ziyade, bu dallarla ilgili yapılacak çalışmalar için bir bibliyografya hazırlanıp; akademisyen, araştırmacı, öğretmen ve öğrencilere istediği bilgiye ulaşma konusunda rehber olacağı düşünülmüştür.

Yapılan bu literatür taraması sonucunda elde edilen veriler Sosyal Bilgiler Eğitiminde hazırlanan yüksek lisans ve doktora tezlerinde birçok ortak sonuç çıktığını göstermektedir.

Problemin Tanımı

Türkiyedeki Sosyal Bilgiler alanında yapılmış lisansüstü tezlerin, Sosyal Bilgiler Eğitimine ve birbirlerine olan etkisi ve katkısı var mıdır?

Alt Sorular

Sosyal Bilgiler tezlerinin genel amaçları nelerdir?

Sosyal Bilgiler tezlerinin birbirlerine ne derece katkısı olmuştur? Veya bir başka ifade ile Sosyal Bilgiler tezlerinde araştırma konusu seçilirken ve araştırma yapılırken ne kadar birbirlerinden faydalanmışlardır?

Verilerin Toplanması

Bu araştırmada öncelikle tezler internetten ve kütüphaneden aranarak temin edinme yoluna gidilmiştir. Arama yapılırken Sosyal Bilgiler eğitimi/öğretimi ve Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili tezler seçilmiştir. YÖK'ün tez arama sayfasında "sosyal bilgiler, ilköğretim tarih, ilköğretim coğrafya, inkılâp tarihi" anahtar kelimeleri kullanılarak Sosyal Bilgiler alanındaki yüksek lisans ve doktora tezlerine ulaşılmıştır. Anahtar kelimelerden "sosyal bilgiler" kelimesi girilince 1788 tez çıkmıştır. Bu tezlerden doktora tezleri hariç 433'ü yüksek lisans tezidir. Bunların 194'ü kullanıma kapalı, 239'u ise kullanıma açıktır ve 1355'i konuyla alakalı değildir.

"İlköğretim tarih" kelimesi ile 378 sonuç çıkmıştır. 55'i Sosyal Bilgiler Eğitimi ile ilgili, 42'si kullanıma kapalı, 270'i ise konu ile alakalı değildir.

"İlköğretim coğrafya" yazıldığında 69 teze ulaşılmıştır. 32 tanesi Sosyal Bilgiler Eğitimi ile ilgili, 13'ü kullanıma kapalı, 19'u kullanıma açık, 37 tanesi konuyla ilgili değildir.

"İnkılâp tarihi" kelimesinden 1423 tane teze ulaşılmıştır. 100 tanesi Sosyal Bilgiler Eğitimi ile ilgili, 60 tanesi erişime açık, 40 tanesi kapalı, 1323'ü konu ile ilgili değildir.

"Vatandaşlık" kelimesinde ise 289 sonuçtan 251'i Sosyal Bilgiler Eğitimi ile alakalı değildir. Geriye kalan 38 tez konuyla ilgili 20 tanesi kullanıma kapalıdır. 18 tanesi de kullanıma açıktır.

YÖK'ten arama yapılırken kullanıma kapalı olanlar, dikkate alınmamıştır. Sadece konuyla alakalı kullanıma açık tezler araştırmada incelenmiştir. Bu tezler İnternet üzerinden indirilmiştir. Bunun yanı sıra internet yoluyla 76 üniversitenin kütüphanesi taranmış, Selçuk Üniversitesi'nin kütüphanesine bizzat gidilerek orada bulunan tezler kullanılmıştır. Ayrıca konuyla ilgili daha önce yapılmış araştırmalar ve makaleler de incelenmiştir.

Verilerin Analizi

Sosyal Bilgiler konu başlığı altında bulunanlardan 1994-2010 yılları arasında yayınlanan 294 yüksek lisans ve 41 doktora tezi incelenmiştir. Bu tezler yapılış tarihine, yaptıkları üniversitelere göre, ve konu, kaynak ve yöntemlere göre gruplandırılmıştır. Tezlerin frekans ve yüzde değerleri, kaynakça durumu tablolarda gösterilmiştir. Tezlerin ve yazarlarının birbirinden ne kadar etkilendiğini (ya da bir diğerinden ne kadar haberdar olduğunu) ortaya koymak için tezler içerik analizine tabi tutulmuştur.

İçerik analizi şu aşamalardan geçilerek gerçekleştirilmiştir: verilerin kodlanması; temaların bulunması; kodların ve temaların düzenlenmesi; bulguların tanımlanması ve yorumlanması (Yıldırım & Şimşek 2008). İçerik analizi yöntemi ile topladığımız verileri açıklayabilecek kavramlara, temalara ve ilişkilere ulaşmaya çalışılmıştır. Bu nedenle içerik analizinde kodlayarak elde edilen

kavramlardan bir kavramsal yapı oluşturulmaya çalışılmış ve birbirine benzeyenleri bir araya getirilerek incelenen tezler temalarına göre 16 kategoride gruplandırılmıştır. Bu temalar Tablo 3’te verilmiştir. Bu temaların ve kodlama ile ortaya çıkan kavramların birbirleri ile olan ilişkilerini ortaya koymak için bir kavram haritası geliştirilmiş ve bu kavram haritası *Sosyal Bilgiler Lisans Üstü Kavram Haritası* adı altında ekte sunulmuştur.

Bulgular ve Yorumlar

Tablo- 1: Yapılış yıllarına göre tezler

YIL	Y.lisans		Doktora	
	F	%	F	%
1994	1	0,3	—	—
1995	1	0,3	—	—
1996	1	0,3	—	—
1999	1	0,3	—	—
2000	3	0,9	—	—
2001	5	1,6	2	4,8
2002	12	3,9	1	2,4
2003	1	0,3	1	2,4
2004	5	1,6	2	4,8
2005	16	5,2	—	—
2006	71	23,4	12	29,1
2007	72	23,7	15	36,4
2008	62	20,4	6	14,5
2009	39	12,8	1	2,4
2010	4	1,6	1	2,4
Toplam	294	100	41	100

Tablo-1’de Sosyal Bilgiler başlığında bulunan tezlerin yıllara göre dağılımı ve yüzdeleri gösterilmektedir. Tablo da görüldüğü gibi 1994-2001 arası tez sayısı 12’dir. Bu yıllar arasında olan çoğu tezler paylaşımına açık değildir. YÖK’ün 2006

yılından itibaren elektronik uygulamaya gidilmesi ve tezleri kabul ederken yazardan ilk başta “izin” alınmasıyla erişime açık tezlerin sayısı artmıştır. 2005-2006 yılları arasında ise tezlerin paylaşımına açılması ile birlikte artış daha net olarak görülmektedir. Bunun yanında YÖK’ün 2000-2009 yılları arası yaptığı istatistiklere bakılacak olursa 2005’ten sonra akademik kadrolarının artması ve birçok üniversitede de Sosyal Bilgiler Programının hem lisans hem de lisansüstü olarak açılmasıyla yapılan araştırma sayıları da doğru orantılı olarak artmıştır. Yine bu tez sayıları ile ilgili değerlendirmeleri yaparken Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünün kuruluş tarihinin (1997) de önemi bir etken olduğu gözden kaçırılmaması gereken bir durumdur.

Tablo- 2: Tezlerin Üniversitelere Göre Dağılımı

ÜNİVERSİTE	Yüksek Lisans				Doktora	
	F	%	Yerli kaynaklar	Yabancı kaynaklar	F	%
Gazi Üniversitesi	53	18,3	2466	204	17	41,3
Selçuk Üniversitesi	46	16,4	2214	143	3	7,2
Anadolu Üniversitesi	6	2,3	605	24	6	14,5
Fırat Üniversitesi	15	4,8	689	40		
Çukurova Üniversitesi	26	7,5	954	34	1	2,4
Atatürk Üniversitesi	16	5,6	812	72	1	2,4
Dokuzeylül Üniversitesi	11	2,6	410	20	1	2,4
Osmangazi Üniversitesi	1	0,3	53	5		
Hacettepe Üniversitesi	4	1,1	128	18	3	7,2
Gaziosmanpaşa Üniversitesi	9	3	381	15		
Marmara Üniversitesi	18	11,9	876	46	6	14,5
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	7	2,6	407	8		
Yıldız Teknik Üniversitesi	2	0,7	70	9		
Erciyes Üniversitesi	1	0,3	48	3		
Ankara Üniversitesi	4	1,5	223	21		
Niğde Üniversitesi	10	3,4	498	80		
Ege Üniversitesi	1	0,3	36	5	1	2,4
M.Kemal Üniversitesi	3	1,1	112	18		
Sakarya Üniversitesi	11	0,7	588	75		
Karaelmas Üniversitesi	2	0,7	42	14		
Karadeniz Teknik	2	0,7	36	6		

Üniversitesi						
Pamukkale Üniversitesi	4	1,5	237	19		
Başkent Üniversitesi	1	0,3	36	8		
Adnan Menderes Üniversitesi	2	0,7	122	4		
Kafkas Üniversitesi	4	1,1	102	17		
Yeditepe Üniversitesi	6	1,5	227	10		
Çanakkale Üniversitesi	5	1,5	142	6		
Uludağ Üniversitesi	2	0,3	36	3	2	4,8
Mimarsinan Üniversitesi	2	0,7	49	4		
Muğla Üniversitesi	3	1,1	118	6		
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	4	1,1	207	2		
Dicle Üniversitesi	1	0,3	27	3		
Afyonkarahisar Üniversitesi	10	3,4	459	5		
İnönü Üniversitesi	1	0,3	70	3		
Celal Bayar Üniversitesi	4	1,5	220	8		
Beykent Üniversitesi	1					
Kocaeli Üniversitesi	1					
Mersin Üniversitesi	1					
Mehmet Akif Üniversitesi	1					

Tablo 2’de Sosyal Bilgiler Eğitimi ile ilgili yüksek lisans ve doktora tezleri üniversitelere göre gruplandırılmıştır. Tabloda Gazi Üniversitesi 53 yüksek lisans (% 18,3) ve 17 doktora (%41,3) tez çalışması ile birinci sıradadır. Daha sonra ise Selçuk Üniversitesi, Marmara ve Çukurova Üniversitesi gelmektedir. Bu üniversitelerin tez sayılarının yüksek çıkmasındaki sebeplerden birisi tez veri tabanlarına ulaşılmasının kolay olmasıdır. Bazı üniversitelerin tezleri paylaşımına açıktır. Tez veri tabanının paylaşımı konusunda çoğu üniversitelerin Internet adreslerinde sorun olmakta veya çok az bir bölümü paylaşımına açıktır. Tez sayılarının bu üniversitelerde fazla çıkmasının bir başka sebebi ise bünyelerinde buldukları akademik kadronun diğer üniversitelere göre daha fazla olmasıdır denilebilir. Ayrıca öğrencilerine geniş araştırma imkânları sunmaları ve yüksek lisans ve doktora programlarının diğer üniversitelere göre daha önceki yıllarda açılmış olması gibi sebepler de eklenebilir.

Tablo-3: Yüksek lisans tezlerinin konulara göre dağılımı

TEZ KONULARI/TEMALARI	F	%	Yerli kaynaklar	Yabancı kaynaklar	En çok	En az
Bilgisayar temelli eğitim	6	2,2	289	45	2006	2007,2008
Çoklu zekâ temelli öğretim	12	4,1	536	86	2006	2008
Karşılaştırmalar	8	2,9	201	78	2007	2002
Öğretmen-Öğrenci-Veli-Müfettiş görüşleri	27	9,3	1433	148	2006,2007	1994,2009
Sosyal Bilgiler Programı	32	11,5	1538	123	2006,2007	2001, 2002, 2009
Sosyal Bilgiler konularının içeriği	35	12,3	1657	131	2006,2007	2001, 2009
Materyal kullanımı	20	6,7	658	81	2006	2008
Problem çözme becerileri	5	1,8	273	18	2007	2001
Tarih Konuları	27	9,6	1009	116	2006, 2007, 2008, 2009	1999,2002
Yapılandırmacı yaklaşım	13	2,9	348	49	2006, 2009	2008
Sosyal Bilg. ders kitabının incelemesi	10	2,6	592	88	2007,2008	2003
Bilişsel, duyuşsal eğitim	8	2,9	263	15	2006	2007
Sos. Bilg. yaşanan güçlükler	26	9,6	980	95	2006, 2007	2002, 2008
Sosyal Bilgilerde farklı yaklaşımlar	24	8,9	1203	124	2005, 2006, 2008	2002
Sosyal Bilgilerde öğrenci başarıları etkisi	30	10,9	1506	136	2006, 2007	2001,2002 , 2009
Sosyal Bilgilerde proje tabanlı öğrenme	6	1,8	256	15	2006,2007	2009
Toplam	294	100	12742	1348		

Tablo-4: Doktora tezlerinin konulara göre dağılımı

Konular	frekans	%
Sosyal Bilgiler Programı	6	14,5
Sosyal Bilgiler konularının İçeriği	9	21,8
Karşılaştırma	1	2,4

Öğretmen görüşleri	4	9,7
Yaratıcı ve eleştirel düşünce	9	21,8
Akademik başarı	9	21,8
Proje tabanlı	2	4,8
Yapılandırmacı öğretim	1	2,4
Toplam	41	100

Bu kısımda ise Tablo 3'te görüldüğü gibi yüksek lisans tezleri, konularına göre 16 başlık altında gruplandırılmıştır. Tablo 4'te verilen doktora ile ilgili konu gruplarının sayısı ise tez sayısına paralel bir şekilde doğal olarak yüksek lisansa göre daha azdır. Bu tabloda başı çeken öğretim yöntem ve teknikleri, Sosyal Bilgiler programı alanında yapılan tezler başlığı altında bulunan tezlerdir. Bu tezlerin çoğunda farklı öneriler getirmekten ziyade mevcut durum anlatılarak benzer sonuçlara varılmıştır. Sosyal Bilgilerin konularının olduğu ve öğretim programlarının olduğu gruplarda tez sayısı fazladır (%12,3 ve %11,5'lik kısmı oluşturmaktadırlar). Tez sayısı bu alanda fazla olmasına rağmen bu tezlerin birbirlerine atıfta bulunmaları veya gerek metin gerekse kaynakça kısmında referans olarak kendinden önce yapılan tez çalışmalarına değinilmemesi, tezi yapan kişilerin araştırmaya başlarken yeterli düzeyde konu taraması yapmadıklarını göstermektedir. Bu durum da birbirinden habersiz, benzer sonuçlara ulaşılan çalışmaların tekrarlanmasına sebep teşkil etmektedir.

Tarih Konuları başlığı incelenecek olursa karşımıza 27 yüksek lisans tezi çıkmaktadır. Bu konuyla ilgili tezlerin %42'si 2006 yılında yayınlanmıştır. Tezlerin çoğu Sosyal Bilgiler ve Tarih Öğretmenliği bilim dallarında çıkmıştır. Danışmanların büyük bir kısmının da İnkılâp Tarihi veya Türkiye Cumhuriyeti Tarihi alanında uzmanlıkları bulunmaktadır. Bu durum, akademik danışmanın uzmanlık alanını, öğrencilerin tez konularının belirlemede etkili olmuştur, şeklinde yorumlanabilir. Fakat konular seçilirken yukarıda belirtildiği gibi ayrıntılı bir araştırma yapılmadığı için bu bölümdeki tezlerin konuları, başlıkları ve araştırma sonuçları benzer çıkmıştır.

Konu seçilirken, güncel konulara da pek değinilmemiştir. Çoğu tezde Sosyal Bilgiler alanındaki gelişmeler takip edilmemiştir. Örneğin 1999'da yapılan bir tezin bir benzeri 2009'da farklı bir başlıkla tekrar karşımıza çıkmaktadır.

Tablo-5: Tezlerin Yöntemleri

	Yüksek Lisans Frekans	%	Doktora Frekans	%
Nitel	117	40,2	17	41,5
Nicel	94	29,4	24	58,5

Nitel, Nicel	83	30,4		
Toplam	294	100	41	100

Tezlerdeki araştırmalara temel teşkil eden yöntemler incelendiğinde nitel araştırma yöntemlerinin daha sık kullanıldığı yukarıda verilen Tablo 5’ te gösterilmiştir. Betimsel araştırmalar yapıldığı anlaşılmaktadır. Çoğu tezde de nitel-nicel yöntem beraber kullanılmıştır. Nicel araştırma yaklaşımını benimseyen araştırmacıların tezlerinde veri toplamak için daha çok deneysel deseni benimsemiş oldukları anlaşılmaktadır. Benzer konuları işleyen tezler daha çok nicel araştırma yöntemini seçmektedirler. Aralarında az sayıda farklı çıkanlar olsa da çoğunda benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Örneğin, Sosyal Bilgiler dersinde tarihi yerleri kullanarak tarih konularının ğretiminde, öğrencilerin meknları gezerek daha iyi anladıkları grlmüştur (Yeşilbursa, 2006). Bu hem nitel hem de nicel araştırmalar ile ortaya konulmuştur (Yeşilbursa, 2006; ulha, 2006). Örneğin, Yeşilbursa (2006) araştırmasında nicel araştırma yöntemi kullanırken, ulha (2006) nitel bir araştırma yöntemi kullanarak benzer sonuçlara ulaşmışlardır. ulha (2006) alışmasında tarihsel meknlarda keşfederek öğrenme yoluyla Sosyal bilgiler öğretimine yönelik ğrenci görüşlerine yer vermiştir. Bu çalışmayla elde edilen verilere göre, öğrencilerin yapılan etkinliklerden Tarih dersine olan ilgileri ve sevgilerinin arttığı sonucu çıkarılmıştır.

Araştırmaların denekleri genelde rasgele seçilmiştir. Denek sayıları genelde 50 ile 100 arasında değişmektedir. Ama bazı çalışmalarda bu sayıların üstüne çıkıldığı da görülmektedir. Araştırmanın yapılacağı bölge ve okullar da rasgele seçilmektedir.

Deneysel araştırmalarda sadece bir deney grubu ile bir kontrol grubu karşılaştırılarak aralarındaki fark(lar) gözlemlenmiştir. Araştırmalarla ilgili istatistik çözümlenelerde genel olarak *SPSS for Windows* paket programından yararlanılmıştır. Araştırmalarda genelde anket, başarı testleri, ön test ve son test olarak uygulanmıştır. Verilerin istatistiksel değerlendirmeleri yapılarak sonuçlara ulaşılmıştır.

Sosyal Bilgiler dersindeki çeşitli konuların işlenmesi alanında yapılan tezler incelendiğinde tez konuları farklı olsa da içerik bakımından bir kısmının benzer olduğu görülmektedir. Konu olarak genel ağırlık ğretim yöntem ve teknikleri ve Sosyal Bilgiler ğretim Programı alanında yoğunlaşmaktadır. Bu nedenle belli konular üzerinde yığılmalar olduğu görülmektedir. rnek olarak oklu Zeka kuramına göre düzenlenen ilköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi “Osmanlı Kültür Ve Uygarlığı” ünitesi için hazırlanan eğitim durumunun öğrencilerin akademik başarıya etkisi (Akkuş,2002) ile İlköğretim 6.sınıf Sosyal Bilgiler dersi ülkemizin kaynakları ünitesinde uygulanan çoklu zeka kuramının öğrencilerin akademik başarılarına (Grer,2008) etkisi tezinde olduğu gibi. Eski ve Yeni Sosyal Bilgiler programında iki ayrı sınıfta iki ayrı ünite temelinde oklu Zeka kuramına göre düzenlenmiş bir eğitim programının ğrenci başarisına etkisinin deneysel desende araştırılması örneğinde olduğu gibi birbirine benzer tez çalışmaları mevcuttur (Akkuş, 2002; Grer, 2008).

Yapılan nicel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı tezlerin bir kısmında da yakın sonuçlara ulaşılmıştır. Çoklu Zekâ öğretiminin kullanıldığı veya bilgisayar destekli öğretim konusu üzerine yapılan tezler de bu şekildedir. Örneğin bilgisayar destekli öğretim grubunda, İlköğretim 7.sınıf Sosyal Bilgiler dersi Karadeniz ve İçanadolu Bölgesi konularının bilgisayar destekli öğretimin öğrencilerin akademik başarısına etkisi ile İlköğretim okulu 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde bilgisayar destekli öğretimin öğrencilerin akademik başarısına etkisi gibi. Bilimsel bilgiye ve toplumsal gönence değerli katkılar sağlayan bu tezlerin beklenen etkileri benzer konular üzerinde sıkışıp kaldığından umulanın altında gerçekleştiği söylenebilir. Tezlerde Sosyal Bilgiler dersinde ki konuların isimleri farklı olsa da genelde tez araştırması yapılırken konu teorik çerçeve daha iyi oturtulabilirdi.

Sosyal Bilgiler dersinde diğer ülkelerle karşılaştırmalı tezlerde, diğer ülke ile yıllar, öğrenci seviyeleri, yaş grupları, derste işlenen konular birbirini tutmamaktadır. Bu da tezde yapısal anlamda yanlış bir temelden hareketle tezler yapıldığını ortaya koymaktadır. Yapılan kıyaslamalarda ülkeler arasında benzer yönler olsa da farklı yönlerin daha fazla olduğu tespit edilmiştir ancak kıyaslama metodu ile yapılan çalışmalar çok az ülke ile sınırlı kalmıştır. Bu ülkeler: Makedonya, Azerbaycan, Almanya, Amerika, Bulgaristan, Suudi Arabistan ve İngiltere gibi ülkelerdir. Mesela, *Türk-Alman Eğitim sistemlerinde ilköğretim okullarında sosyal Bilgiler dersi konularının karşılaştırılması* (Durna, 2007), ve *Türkiye’de ilköğretim 6.ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi ile Azerbaycan’da 6. ve 7. Tarih derslerinin muhteva yönünden karşılaştırılması* (Yıldırım, 2006) gibi örnekler sıralanabilir. Yapılan bu araştırmalar incelendiğinde bazı konuların işlenişinin farklı olduğunun tespiti ile birlikte, ortak kültüre sahip ülkelerde pek çok benzer yönlerin de bulunduğu tespit edilmiştir. Gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında ise Türkiye’de Sosyal Bilgiler dersinde birçok eksik olduğu görülmüş ve bu eksiklerin düzeltilmesi amacıyla öneriler sunulmuştur.

Yapılan araştırmaların çoğunun sonucu gösteriyor ki Sosyal Bilgiler dersinin işlenişinde çağdaş öğretim yöntemlerinin kullanılmasının öğrenci başarıları üzerinde olumlu etkisi vardır, ama sadece bu yöntemlerin yeterli olmadığı da çoğu tez çalışmalarında belirtilmiştir. Çağdaş öğretim yaklaşımlarından biri olan yapılandırmacılık, ülkemizde uygulanıyor gözükse de ve bu derslerin verilmiş amacı öğrenciyi hayata hazırlamak olarak belirtilse de, hem ülkede ki eğitim sistemindeki alt yapı yetersizliği hem bu konuda uzman kişilerin yeterli olmayışı bu amacın gerçekleşmesini engelleyici faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konu ile ilgili hazırlanan tezler de bunu açık bir şekilde göstermektedir.

Sosyal Bilgiler dersindeki öğretmen, öğrenci, veli ve müfettiş görüşleri incelendiğinde ise geçen yıllara bakılarak Sosyal Bilgiler Eğitiminde çok yol alınmadığı görülmüştür. Görüşlerin geneli değerlendirildiğinde, benzer sorunlardan ve güçlüklerden yakınıldığı dikkat çekicidir. Sosyal Bilgiler derslerinde öğretmenlerin öğrenci ve velilerin birbirleri ile etkileşim içinde olmaları ve kendilerini geliştirmeleri önerilmiştir. Ülkenin büyük bir kısmı eğitim konusunda yetersizlikler yaşandığı için sorunlar ve çözüm önerileri de benzer olmaktadır. Burada dikkat çekilen konu, eğitim sistemini düzenleyen kişilerin veya yetkililerin

bu sorunları yeteri kadar dikkate almadıkları ve çözüm üretmedikleri sonucuna ulaşılmasıdır.

IV. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma ile şimdiye kadar yapılan yüksek lisans ve doktora çalışmalarının incelenmesi neticesinde birbirinin benzeri, yakın sonuçlara ulaşan bazı tez çalışmalarına rastlanılmıştır. Benzer çalışmalar ile oluşacak yığılmaların önlenmesi ve insan kaynaklarının daha etkili ve verimli yönlendirilebilmesi açısından bu çalışma oldukça önemlidir. Ayrıca incelenen yüksek lisans ve doktora tezleri ile mevcut durum ortaya konulmuş ve bu bulgular doğrultusunda gerekli düzenlemelerin yapılması için öneriler getirilmiştir. Sosyal Bilgiler alanındaki yüksek lisans ve doktora tezlerini incelemeye yönelik yeterince çalışma yapılmadığının belirlenmesi ile bu çalışma, daha sonra yapılacak araştırmalar için bir yol haritası görevi üstlenebilecektir.

Temalarına göre gruplandırdığımız tez çalışmalarının birbirleri ile olan ilişkilerine ve benzerliklerine yönelik aşağıdaki değerlendirmeler yapılabilir:

- Sosyal Bilgiler ve Bilgisayar Destekli Eğitim konusunda yapılmış tezler incelendiğinde, Sosyal Bilgilerin *bilgisayar desteğiyle öğretilmesi durumunda* öğrenimin bireyselleştirildiği, öğrencilerin kendi hızına göre öğrenebileceği ortaya konulmaktadır. Bu tezlerde ünite kavramlarının, öğretim tekniklerinin çeşitli bilgisayar programları ve materyallerle desteklenerek öğrenci kazanımlarına bakılmaktadır. Bu amaçla yapılan tez araştırmaları, öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde ilgi ve dikkatlerinin arttığı sonucunu ortaya koymaktadır.
- *Çoklu zeka kuramı çerçevesinde Sosyal Bilgiler eğimini konusunu inceleyen tezler ise; Çoklu Zeka* öğretiminde bireysel farklılıkların ortaya konulmasını ve birçok zeka türüne hitap etmek için öğrencilerin çoklu zeka alanlarının belirlenerek öğrenci becerilerinin artırılmasının amaçlanmasına vurgu yapmaktadırlar. Bu tezler, çoklu zeka öğretiminin Sosyal Bilgiler dersinde özellikle öğrenme düzeylerini yükseltmede etkili olduğu sonucuna ulaşmaktadırlar.
- Bazı tezler, Sosyal Bilgiler programının Türkiye'deki uygulaması ile diğer ülkelerin bu dersin programının *karşılaştırılmasına* yönelik yapılmış araştırmalardır. Bu kıyaslamalar Makedonya, Azerbaycan, Almanya, Amerika, Bulgaristan, Suudi Arabistan ve İngiltere gibi ülkeler ile yapılmaktadır. Bu ülkelerde uygulanan programın gelişim aşamalarına bakılıp çeşitli materyaller ve yöntemler kullanılarak Türkiye'dekiler ile karşılaştırılmaktadır. Bu karşılaştırmada ırk, din,

dil, politik ve ekonomik faktörlere ve bunların başarıdaki rollerine bakılmaktadır.

- *Öğrenci, öğretmen, veli ve müfettiş görüşleri* alınarak hazırlanan tez araştırmalarında son yıllarda uygulanan yapılandırmacılık yaklaşımının Sosyal Bilgiler dersinde uygulanmasına bakılmaktadır. Davranışçı yaklaşımla sonuçları karşılaştırılarak eksikliklere değinilmektedir.
- Sosyal Bilgiler programının çeşitli sınıf kademelerine bakılarak değerlendirilmesine yönelik yapılmış tezler birçok faktörü ortaya çıkarmaktadır. Bunlardan birkaçı materyal kullanımı, ders kitabı incelemesi yapılandırmacı ve davranışçı yaklaşımlarının karşılaştırılması şeklinde müfredat değerlendirilmektedir. Öğrenci, öğretmen, veli ve müfettiş görüşlerine de başvurularak Sosyal Bilgiler programının birçok yönden araştırıldığı görülmektedir. Bu araştırmalar sonucunda programın önemli yönleri üzerinde durulmasının yanında birçok alanda eksikleri de ortaya konulmaktadır.
- Diğer bazı tezler *problem çözmeye* dayalı tezlerdir. Bu gruba giren tezlerde genellikle Sosyal Bilgiler öğretiminde farklı öğretim yöntemleri ve metotları kullanılarak öğrencilerin belirli bir problem durumuna ilişkin kendi bilgilerini inşa etmelerinin gerekliliği vurgulanmaktadır. Ayrıca öğrencilerin geleceğe ve hayata hazırlanmalarının önemi de belirtilmektedir. .
- Sosyal Bilgiler alanında yapılan tez çalışmalarında daha çok Tarih öğretimi konusundakiler çoğunluğu oluşturmaktadır. Tarih öğretiminde kullanılan yöntemler, metotlar incelenerek değerlendirilmektedir. Özellikle Tarih öğretiminin zorlukları, sınırlılıklarına bakılarak öğrencilerin ilgi ve alakalarının nasıl arttırılacağı yönünde araştırmalar yapıldığı görülmektedir.
- Bir grup tezde ise, *Sosyal Bilgiler ders kitapları* İlköğretim 4. sınıftan başlayarak 8. sınıfa kadar çeşitli materyaller ve öğrenci etkinliklerine bakılarak incelenmektedir. Özellikle Sosyal Bilgiler ders kitaplarında geçen Atatürkçülük, millet, vatandaşlık, demokrasi, inkılâp, yeryüzü... gibi kavramların öğrenci yeterliliklerine göre Sosyal Bilgiler dersindeki etkileri ortaya konmaktadır.
- Bazı tezlerde ise, problem çözmeye, yaratıcı ve eleştirel düşünme türleri kullanılarak öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal alanda yeterliliklerine bakılmaktadır. Duyuşsal ve bilişsel özellikleri, çevresel koşullar, yöntem ve araçların seçimi bilişsel ve duyuşsal öğretimde öğrenci kapasitelerini olumlu yönde ortaya çıkarmaktadır.

- *Sosyal Bilgilerde yaşanan güçlükler* araştırıldığına, bu araştırmalar yapılırken öğretim ilkelerine göre, stratejilere göre materyallerin kullanımına göre, öğretmenlerin alanlarında uzmanlıklarına ve öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerine bakılarak Sosyal Bilgiler programının uygulanması sırasında yaşanan güçlükler belirten tezler yapılmıştır.
- *Sosyal Bilgilerdeki farklı yaklaşımlar* genel olarak seçilen konulardan ziyade farklı açılardan Sosyal Bilgiler eğitimi incelenmiştir. Bu inceleme sırasında çeşitli yöntemler kullanılarak öğrenci sayıları, fiziki ortam, ders araç gereçleri öğrenci ve öğretmen yeterlilikleri farklı alanlarda araştırılmıştır.
- *Sosyal Bilgiler dersinin öğrenci başarılarına etkisine* bakılırken aktif katılım, bireysel farklılıklar, pekiştirme, bilinenden bilinmeyene, tekrar ve model alma gibi öğretim ilkeleri üzerinde durulmaktadır. Ayrıca tekrar, anlamlandırma ve organize etme gibi stratejilerin etkili olduğu görülmektedir.
- *Proje tabanlı öğretimin Sosyal Bilgilere uyarlanmasında* kullanılan yöntem, ilkeler ve stratejiler sonucunda kullanılan metotların öğrencilerin aktif katılımını arttırdığı, kendi ürünlerini ortaya koymaları, kendi plan ve projelerini hazırlamaları öğrencilerin beceri açısından ilerledikleri ve araştırma becerileri kazandıkları sonuçları çıkmaktadır.
- *Sosyal Bilgiler eğitiminde konular*, İlköğretimden başlayarak çeşitli aşamalarda öğrenci seviyelerine göre müfredatta yer almaktadır. Ortaöğretimde birbirinden ayrılan bu konular ilköğretimde Sosyal Bilgiler dersi içerisinde verilmektedir. Bunlar Vatandaşlık Eğitimi, Türkiye Coğrafyası, İslam Tarihi, İnkılap Tarihi alanında yapılan araştırmalar, bu konuların öğrencilerin ilgilerini arttırarak daha etkili nasıl öğrenebileceklerine bakılmaktadır.

Günümüz toplumunun hızlı gelişim ve değişmesi bireyin gelişimini ve toplumdaki yerinin önemini arttırmıştır. Birey kendi kültürünü ve geçmişini benimseyerek çağın gereklerini yerine getirmesi beklenmektedir. Erdem (1996)'e göre; eğitim kurumları bu işlevi yerine getirerek hem bireyi mutlu ve üretken olmasını hem de toplumun sürekliliğini sağlar. Ülkemizde öğrencilere tüm bu bilgi ve becerilerinin önemli bir kısmı, İlköğretim kurumlarında okutulan Sosyal Bilgiler dersi yoluyla kazandırılmaya çalışılır.

Bu amaçla Sosyal Bilgiler alanında yüksek lisans tezleri de yapılmaktadır. Amaç Sosyal Bilgiler Eğitimi alanındaki problemleri çözmek ve Sosyal Bilgiler Eğitimi geliştirmektir. Ama bu çalışma gösteriyor ki bazı tezler bu amaca ulaşmada biraz daha çaba sarf ederek hazırlanmalıydı.

Yapılan araştırmada Türkiye'de yapılan Sosyal Bilgiler yüksek lisans tezlerinin büyük bir kısmı belli bir çerçevede kaldığı görülmüştür. Bu tezlerde

uluslararası örnekleriyle kıyaslandığında teorik çerçevelerin olması beklenenden daha yüzeysel işlendiği söylenebilir. Bunun göstergelerinden birisi, çoğu tezin kaynakçalarında benzer konulu tezlerin görülmemesidir. Bu da araştırmacıların benzer çalışmaların varlığının farkında olmadıklarını veya farkında olsalar da kullanmak istemediklerini ortaya koymaktadır. Ayrıca benzer tezlerin çoğu nicel araştırma yöntemini kullanmış ve benzer sonuçlara varmıştır. Bu durum insan kaynaklarının etkili bir şekilde kullanılabilmesi için doğru yönlendirilemediğini sergilemektedir. Bunun yanında yapılan literatür taraması gösteriyor ki incelenen tez sayısı kaç olursa olsun Sosyal Bilgilerin belli bir çerçevede sınırlı kaldığı gerçeği değişmemektedir. Yapılan tezler gerek bulguları gerekse izlediği bilimsel yöntem ile eğitim-öğretimin geliştirilmesine ve içinde yaşanan toplumun daha ileri bir seviyeye ulaşmasına yardımcı olmalıdır. Aksi takdirde birbirinin benzeri tezlerin kütüphaneleri doldurması kaçınılmaz olacağı gibi bu tür çalışmalar, araştırmacılar ve eğitimcilerin ilgisini çekebilecek bir özgünlükte olmayacağı için kullanılmayarak raflarda tozlanmaya yüz tutacak ve onca verilen emek, zaman ve enerji israf edilmiş olacaktır. “Bir tez çalışmayı yapan kişiye akademik bir unvan kazandırmanın yanı sıra diğer çevrelere de yararlı olmalıdır” (Oruç veUlusoy,2008: 129).

Edinilen bilgiler sonucunda araştırmayı sağlam temeller üzerine oturtmak amacıyla YÖK’ün Internet sitesinin bilgi edinme bölümünden faydalanılmak istenmiştir. Ancak çalışmalarımız sırasında bu sistemin işlevsel olmadığı anlaşılmıştır. Bu durum daha ayrıntılı bir kaynak taramasını sağlayacak bir veri tabanı sisteminin geliştirilmesi gerekliliğini ortaya çıkartmıştır. YÖK’ün veri tabanı aracılığı ile daha önce seçilen konuda birden fazla, yüksek lisans ve doktora yapan öğrenci sayılarına ulaşmak istenmiştir. Çıkarılan *Bilgi Edinme Hakkı* ile iki hafta içinde olumlu veya olumsuz bir yanıtın e-posta sahibine bildirilmesi gerektiği belirtilmesine rağmen bu zaman zarfında YÖK’ten herhangi bir geri bildirim yapılmamıştır. Araştırmacıların başvurduğu yoğun telefon trafiğine rağmen yapılan istek konusunda olumlu bir sonuç elde edilememiştir. Bu durum Sosyal Bilgiler Eğitimine münhasır kapsamlı bir sitenin ne kadar gerekli olduğunun önemine vurgu yapmaktadır. Ayrıca yurt dışında Sosyal Bilgiler alanı ile yapılan tezler araştırılmalı, seçilecek farklı türden konuların tespiti için örnek teşkil etmelidir. Bu uygulamalar Türkiye’deki Sosyal Bilgiler eğitimini daha ileri düzeylere taşıyacaktır. Bunun yanında tezlerin çoğuna kolayca ulaşılabilir bir veri tabanına sahip bir Internet sitesi oluşturulursa hem hazırlanan tezlerde daha kolay kaynak taraması yapılabilecek hem de araştırmacılar ve onların tez danışmanları tarafından, tezler değişik özelliklerine göre gruplandırılabilir. Bu durum Sosyal Bilgiler Eğitimi ile ilgilenen araştırmacıları istedikleri verilere daha kolay ulaşılabilir hale getirecektir ve bunun neticesinde alandaki insan kaynaklarının daha etkili ve verimli bir şekilde kullanılabilmesi veya yönlendirilebilmesi için gerekli altyapı oluşturulmuş olacaktır.

Bununla birlikte Internet aracılığı ile erişime kapalı olan tezlerin sayısının fazlalığı dikkate alınacak olursa benzer ve daha detaylı bir çalışmanın YÖK tez merkezinden tezlere elden ulaşarak yapılmasının gerekliliğini de vurgulamak istiyoruz. Böylece ulaşamadığımız birçok tezin içerikleri de incelenmiş ve daha sağlıklı bir sonuca ulaşılmış olacaktır.

KAYNAKÇA

Aksoy, B., Sönmez, Ö., F. ve Merey, Z. (2009). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yapılan Lisansüstü Tez Konularının 2005 Yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programına Göre Değişiminin Değerlendirilmesi, IV, *Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi*, (9 Ekim), İstanbul.

Ateş, A. (2007). *Çoklu Zekâ Kuramına Göre Düzenlenen İlköğretim 7, Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi "Osmanlı Kültür ve Uygarlığı" Ünitesi İçin Hazırlanan Eğitim Durumunun Öğrencilerin Akademik Başarısına Etkisi*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon.

Babacan, Ş. (2006). *Sosyal Bilgiler 6, Sınıf Coğrafya Ünitelerinden "Türkiye'miz"İN Öğretiminde İşbirlikli Yöntem Destekli Çoklu Zekâ Kuramının Erişkiye Etkisi*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale.

Balcı, A. (2004). *Sosyal Bilgilerde Araştırma Yöntem ve İlkeler*, Ankara, Pegem.

Çuha, B.(2006), *Tarihsel Mekânlarda Keşfederek Öğrenme Yoluyla Sosyal Bilgiler Öğretimine Yönelik Öğrenci Görüşleri*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Dönmez, C, ve Oruç, Ş, (2004). *Atatürkçülük, Tarih, Coğrafya, ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Bibliyografyası*, Ankara, Assil Yayın Dağıtım.

Durna, N. İ. (2007). *Türk-Alman Eğitim Sistemlerinde (Bavyera Eyaleti) İlköğretim Okullarında Sosyal Bilgiler Dersi Konularının Karşılaştırılması*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Niğde.

Görer, H. M. (2008). *İlköğretim 6, Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Ülkemizin Kaynakları Ünitesinde Uygulanan Çoklu Zekâ Kuramının Öğrencilerin Akademik Başarılarına ve Tutumlarına Etkisi*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Köken, N. (2002). *Sosyal Bilgiler Kavramları Üzerine Bazı Düşünceler*, www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/dergi/sayi1-8/8/14.pdf, (23 Şubat 2009).

Kuş, Z. (2006). *İlköğretim 7, Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Karadeniz Bölgesi ve İç Anadolu Bölgesi Konularının Bilgisayar Destekli Öğretiminin Öğrencilerin Akademik Başarısına Etkisinin Değerlendirilmesi*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Oruç, Ş. ve Ulusoy, K. (2008). Sosyal Bilgiler Alanında Yapılan Tez Çalışmaları. *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 121-132.

Öztürk, C. (2006). Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinlerarası Bir Bakış. İçinde C. Öztürk (ed.) *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* (ss. 2-117). Ankara: PegemA Yayıncılık.

Paykoç, F. (1991). *Tarih Öğretimi*, Eskişehir, A,Ü, Yayınları.

Paykoç F. (1995), *İlköğretim Okullarında Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Sorunları, Sosyal Bilgiler Eğitiminde Çağdaş Yaklaşımlar*, Ankara, TED, Yayınları.

Safran, M. (1993). Tarih Öğretiminin Eğitsel Amaçları , *Belleten* 57(220), 827-842.

Sönmez, V. (1998). *Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık

Sönmez, Ö. F.; Merey, Z.; Kaymakçı, S. (2009). Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Alanında Yapılan Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Değerlendirilmesi, *I, Uluslararası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık Ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu*, 28-30 Mayıs, Uşak

Şahin, M., Yıldız, D.G. ve Duman, R. (2009). Türkiye'deki Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezleri Üzerine Bir Değerlendirme, *IV, Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi*, (9 Ekim), İstanbul.

Tankut, Ü. S. (2008). *İlköğretim 7, Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Bilgisayar Destekli Öğretimin Akademik Başarıya ve Kalıcılığa Etkisi*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Adana.

Yeşilbursa, C. C., (2006). *Sosyal Bilgiler Dersinde Tarihi Yerleri Kullanarak Tarih Konularının Öğretimi*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2008). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (6. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, T. (2006). *Türkiye'de İlköğretim 6, Ve 7, Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi İle Azerbaycan'da 6, Ve 7, Sınıf Tarih Derslerinin Muhteva Yönünden Karşılaştırılması*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Wiles, J. & Bondi, J. (1993). *Curriculum Development. A Guide to Practice*. New York: Mcmillan Publishing Company.

İnternet Kaynakları

<http://tez2.yok.gov.tr>

<http://www.atauni.edu.tr/kutuphane/turkkutuphane.htm>

EVALUATION OF THESES IN THE FIELD OF SOCIAL STUDIES EDUCATION IN TURKEY

The purpose of this study is to analyze theses in the field of social studies education, and understand certain issues rose through these studies, and determine the awareness level of researchers in Turkey. The theses are examined through computer-based screening system to collect the data. "National Thesis Center" website of Council of Higher Education (YÖK) is used for this purpose. Besides, the data is collected through the online database system of several university libraries. This is a mixed qualitative and quantitative research study. This study is conducted by scanning and doing content analysis of 294 masters' and 41 doctoral theses. These theses were grouped in terms of what research methods used in these studies; which year the studies are completed, and what universities the studies are carried out. Among the total number of 294 Social Studies master's theses, 33 of them are about the curriculum while 27 of them are on the student achievement in Social Studies. Examination of these theses shows that the topics of the theses fall within a certain framework of Social Studies. There have rarely seen topics selected to study out of this framework. The results stemming from this research also reveal that different ways of thinking in the field of Social Studies is necessary for development of the field. Therefore, this study has an important role to prevent the accumulation of similar studies in the field by providing guidance to researchers and their academic advisors so that they can generate more effective and efficient human resources in Social Studies.

In this study, content analysis was performed through the following stages: data coding, finding themes, organizing the themes & codes, and the definition and interpretation of findings. The collected data of this study has been coded in a meaningful way to reach themes and codes through the content analysis method and showed how this relationship established between the concepts, themes. Therefore, content analysis of the concepts has been made to create a conceptual structure and similar ones put together. The theses are examined and grouped in 16 categories as it is shown in Table 3. To show the relations of codes, concepts and themes with each other, we put developed a concept map and it is attached to this study as a separate file and named *Social Studies Graduate Research Concept Map*.

The results of this study show that a large part of the Social Studies thesis are placed in a certain context in Turkey. Most of the studies focused on very similar topics, and they are prepared as repetition of each other rather than suggesting new and alternative models in the field. For example, there are several studies about the Social Studies Curriculum with very similar findings and conclusions. Almost all of these studies also give place to the Social Studies program unnecessarily since the program is already known and available to everyone.

Findings of this study also show that the topics of these theses were not well explained or explored by most of the researchers and several unnecessary information are placed in the theses. For example, the definition of "education" and its relation with the field of social studies took place in almost all of the theses. This

study also indicates very importantly that, although there are several studies carried on the same topics, they are not cited by each other or not listed in the reference section. This finding proves that either the researchers are not aware of the existence of similar studies or even if they are aware that they did not want to use them.

Besides, review of the literature shows that no matter how many of the theses are examined or studied, the social context does not change and the researchers could not go beyond the particular context. Topics usually remain limited in the field. This indicates that human resources in social studies are not well guided or directed so that the resources are being wasted. Instead the human resources could be used efficiently via directing the researchers appropriately from the beginning of their studies. By this way, the findings of theses would be helpful to improve social studies education and establish a more advanced level of society in the field. Otherwise, it would be inevitable that each of these theses will fill libraries but researchers and educators would not be interested in reading them since there would be no originality of these studies. So that all the labor, time and energy used for these studies would be dissipated.

In order to establish a solid foundation for this study, we wanted to obtain information from website of Higher Education Council (HEC) through the *Right to Know Request*. According to this given *Right to Know Request*, we were supposed to hear from HEC officials in two weeks from our submission but we did not get any response. Then, we made several attempts and numerous phone calls to find out the reasons why we were not provided any information. However, all our efforts did not work and we could not get any information from the officials of HEC. So, the necessity of developing a database system specifically for social studies has been revealed. Therefore, we strongly recommend that there must be a specific database system developed for the field of social studies education and all faculty, students, teachers and any interested researchers can use this system to reach searched data in a short time. This system must be available to anyone and accessible from everywhere. Via this most easily accessible database system, theses can be categorized according to their research themes, designs and findings. So, easier literature review could be done by both students and their supervisors. As a result effective guidance could be provided and human resources would be efficiently used by this way. We also recommend that research topics, issues, conditions and developments in the field of social studies around the world must be searched or investigated intensively and compared with the national ones to improve the quality of research in the field. Consequently the necessary infrastructure would be created to direct or guide the human resources more effectively and efficiently.